AZIMIO LA LUANDA JUU YA HAKI NA DHAMANA ZA WANAWAKE NA WATOTO WACHANGA WA KIAFRIKA

Februari 2026

Sisi, wawakilishi wa Mkutano wa Mamlaka za Kikatiba za Afrika (CJCA), Mfuko wa Watoto wa Umoja wa Mataifa (UNICEF), Mpango wa Maendeleo wa Umoja wa Mataifa (UNDP) na Mfuko wa Idadi ya Watu wa Umoja wa Mataifa (UNFPA), tulikusanyika Luanda, Jamhuri ya Angola, tarehe 2 na 3 Februari 2026, wakati wa Kongamano la Katiba la Haki na Dhamana za Wanawake na Watoto Vijana wa Kiafrika, kwa msaada wa Mheshimiwa João Manuel Gonçalves Lourenço, Rais wa Jamhuri ya Angola na Mwenyekiti wa sasa wa Umoja wa Afrika.

- Kutambua kwamba utu wa mwanadamu ndio msingi usioweza kuondolewa wa haki zote na kwamba wanawake na watoto wachanga wa Kiafrika wanabeba utu huu tangu kuzaliwa;

- Kukumbuka ahadi zilizotolewa katika Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu, Itifaki ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu juu ya Haki za Wanawake barani Afrika (Itifaki ya Maputo), Mkataba wa Afrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto, na Ajenda ya Umoja wa Afrika 2063, katika Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Kutokomeza Unyanyasaji dhidi ya Wanawake na Wasichana na vyombo vingine vya kisheria vya kimataifa vinavyohusiana na ulinzi wa wanawake na watoto;

-Kutambua hitaji la kukuza uchambuzi wa kina, unaotegemea ushahidi wa changamoto za kisheria zinazowakabili wanawake na watoto wachanga barani Afrika;

-Kutambua pia umuhimu wa kubadilishana uzoefu wa mahakama na kikatiba kati ya nchi za Kiafrika na utambuzi wa mazoea mazuri na mifumo madhubuti ya ulinzi wa kikatiba;

-Kwa kuzingatia tafakari na majadiliano karibu na shoka nne ambazo Jukwaa la Haki na Dhamana za Wanawake na Watoto Vijana wa Kiafrika liliundwa, ambazo ni:

a) Mbinu za kulinganisha za kikatiba na uzoefu wa mahakama katika uwanja wa haki za kimsingi;
b) Kuridhia na kutekelezwa kwa vyombo vya Umoja wa Afrika;
c) Mikakati, sera za umma na masomo ya kesi;
d) Sauti za vijana na asasi za kiraia.

Kwa kuzingatia kwamba:

Katiba za kitaifa ni vyombo kuu vya ulinzi wa haki za kimsingi na haki ya kikatiba;

Afrika ina idadi ndogo zaidi ya watu duniani na kuwekeza kwa wanawake na watoto wachanga ni uwekezaji katika siku zijazo na katika uimarishaji wa uhuru wa bara;

Ukiukaji wa haki za wanawake na watoto vijana, pamoja na ndoa za mapema, ukeketaji wa wanawake, unyanyasaji wa kijinsia, unyonyaji wa kijinsia, biashara haramu ya binadamu, kutengwa shuleni, ukosefu wa huduma za afya za kimsingi, na ukosefu wa usawa katika upatikanaji wa haki na ajira, bado ni changamoto zinazoendelea.

TUNATANGAZA KWA URAHISI:

a) Haki za wanawake na watoto ni za ulimwengu wote, hazigawanyiki, zinategemeana na zinategemeana, na lazima zihakikishwe bila ubaguzi wa aina yoyote, ikizingatia sana kulinda maslahi bora ya watoto;
b) Wanawake na watoto wachanga wana haki ya kusikilizwa katika masuala yote yanayowaathiri na maoni yao lazima yazingatiwe kulingana na umri na ukomavu wao.

Watia saini wanajitolea kwa:

1. Kuimarisha dhamana za kikatiba kwa kuhakikisha kuwa katiba za kitaifa zinaweka wazi haki za wanawake na watoto wachanga, na mifumo madhubuti na ya ulinzi wa mamlaka;
2. Kuondoa kanuni za kibaguzi kwa kufuta au kurekebisha sheria, mila na desturi ambazo zinaendeleza ubaguzi kwa misingi ya jinsia na umri;
3. Kuoanisha sheria za kitaifa na vyombo vya haki za binadamu vya kikanda na kimataifa, hasa Itifaki ya Maputo na Mkataba wa Afrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto;
4. Kukuza kupitishwa kwa hatua za kisheria, kimahakama, kiutawala na zingine za kuondoa ndoa za utotoni, ukeketaji wa wanawake na aina zote za unyanyasaji dhidi ya wanawake na watoto, pamoja na unyanyasaji na unyanyasaji katika mazingira ya dijiti;
5. Kukuza ulinzi ulioimarishwa kwa wanawake na watoto vijana katika hali ya migogoro ya silaha, kuhama kwa kulazimishwa na dharura za kibinadamu;
6. Kukuza upatikanaji wa elimu bora na huduma za afya kwa wote kwa wote, kuondoa vikwazo vya kiuchumi, kijamii na kitamaduni;
7. Kuendeleza programu za ulinzi wa kijamii zinazopambana na umaskini wa watoto na kusaidia familia zilizo katika mazingira magumu, kuhakikisha kuwa hakuna mtoto anayenyimwa haki zake kwa sababu za kiuchumi;
8. Kukuza ujasiriamali wa vijana wa wanawake na kuondoa vizuizi kwa ushiriki wa kiuchumi wa wanawake vijana;
9. Kukuza ujumuishaji wa haki za binadamu, usawa wa kijinsia na elimu ya ushiriki wa kidemokrasia katika mitaala ya shule;
10. Kukuza upatikanaji sawa wa teknolojia ya habari na mawasiliano, kupunguza kutengwa kwa dijiti inayohusiana na jinsia na kuhakikisha ushiriki kamili katika uchumi wa dijiti na jamii ya habari;
11. Kukuza uanzishwaji na uimarishaji wa uchunguzi wa kijinsia wa kitaifa wenye uwezo wa kukusanya, kuchambua na kusambaza data iliyojumlishwa juu ya hali ya wanawake na watoto vijana;
12. Kuimarisha ushirikiano kati ya mahakama za kikatiba za Afrika ili kushiriki mazoea mazuri na kuoanisha sheria za kesi;
13. Kuendeleza sheria ambayo inahakikisha kwamba maalum na udhaifu wa wanawake wachanga na watoto unazingatiwa;
14. Kukuza mafunzo endelevu ya majaji katika masuala ya haki za binadamu, kwa msisitizo hasa juu ya vyombo vya kikanda, usawa wa kijinsia na haki za mtoto;

15. Kuhimiza Mataifa kuchukua jukumu la msingi la utekelezaji wa Azimio la sasa, kupitia kupitishwa kwa hatua za kisheria, kiutawala, bajeti na zingine;
16. Kuhimiza jamii za jadi na madhehebu ya kidini kuwa mawakala wa mabadiliko, kuhimiza kuachana na mazoea ambayo yanadhoofisha uadilifu wa wanawake na watoto wachanga na kukuza usawa;
17. Kuhimiza mabunge ya kitaifa kurekebisha sheria zao za ndani ili kuhakikisha kuwa inazingatia viwango vya juu zaidi vya ulinzi vilivyowekwa na vyombo vya kikanda na vya ulimwengu;
18. Wahimize wanawake na watoto wachanga wa Kiafrika kudai kwa nguvu haki na dhamana zao, wakijifanya kama wahusika wakuu wa kweli wa mabadiliko.

TUNATANGAZA ZAIDI :

-Kuanzisha, kila baada ya miaka miwili, "Jukwaa la Haki na Dhamana za Wanawake na Watoto Vijana wa Kiafrika", ili kuimarisha majadiliano juu ya maswala haya na mengine yanayohusiana na wanawake na watoto wachanga.

Shirika la Jukwaa hilo ni jukumu la vyombo vilivyotia saini, ambavyo ni Mkutano wa Mamlaka za Kikatiba za Afrika (CJCA), Mfuko wa Watoto wa Umoja wa Mataifa (UNICEF), Mpango wa Maendeleo wa Umoja wa Mataifa (UNDP) na Mfuko wa Idadi ya Watu wa Umoja wa Mataifa (UNFPA), ambao umeundwa na chombo hiki.

Tamko hili limeandikwa katika lugha tatu, ambazo ni Kireno, Kifaransa na Kiingereza, zote tatu ni za kweli sawa.

Ilipitishwa huko Luanda, Jamhuri ya Angola, tarehe 3 Februari 2026.